

СПАСІННЯ ЯК ПЕРЕМОГА НАД СПОКУСАМИ НА ШЛЯХУ ДО ОБОЖЕННЯ ЛЮДИНИ ЗА ВЧЕННЯМ ПРЕПОДОБНОГО ФЕОДОРА СТУДИТА

Диякон
Михайло ОМЕЛЬЯН

Вчення про спасіння хвилювало всіх людей від перших християн і до сьогоднішнього часу. Питання про життя, про мету існування, – про те, як людині жити, щоб звершувати правдиве життя, – є початком і кінцем будь-якої філософії і всякого релігійного вчення. Як ми бачимо людина помирає не залежно від того чи хоче вона цього, чи ні. Питання про особисте спасіння і є саме такий пункт, в якому останнє стає лицем до лица з дійсністю, з реальним буттям і святі отці хочуть в житті, на практиці показати, в чому власне полягає та істина, яку проповідує Православна Церква.

Господь Ісус Христос приніс вчення про спасіння у всій його небесній чистоті і зрозумілим для людської свідомості, і не тільки приніс, а й Сам пройшов зазначеним Ним шляхом. Цілі сонми мучеників і сповідників, подвижників і святителів наслідували Христа. Нарешті вся святоотцівська література має своєю єдиною метою – розкрити і усвідомити істину спасіння кожного. Питання про особисте спасіння не може бути лише теоретичним завданням: це питання самовизначення. Сказати собі те, що я хочу спастися – це означає зректися себе і йти за Христом.

У пропонованій статті здійснено богословський аналіз оголошувальних слів преподобного Феодора Студита, в яких йде мова про спасіння, простежено вплив спокус на шляху до обоження та з'ясовано способи для звершення особистого спасіння.

Ключові слова: спасіння, обоження, спокуси, церква, преподобний Феодор Студит, оголошувальні слова.

---

*Deacon Mychailo OMELIAN
SALVATION AS A VICTORY OVER
TEMPTATIONS ON THE WAY TO
HUMAN DEIFICATION FOR THE
TEACHINGS OF THE REVEREND
THEODOR STUDIT*

The article deals with the theological analysis of the declarative words of the reverend Theodor Studit, which deals with salvation, the influence of temptations on the path to deification is traced and ways to achieve personal salvation are found.

Key words: salvation, deification, temptation, church, reverend Theodor Studit, declarative words.

Святий Феодор Студит найперше набував досвіду особистого спасіння, а також був наставником тих, що спасаються. І основою для спасіння він називає оголошувальні слова: «Ні я не повинен отримувати насичення спасительними бесідами, ні ви – корисним слуханням. Але потрібно, щоб обидва боки так сильно бажали того і іншого, як спрагли – почерпнути води. Це є свято успіху, це є основа для спасіння» [5, с. 103]. Тому тільки цим, вважаючи це найголовнішим у житті, він і міг похвалитися. Так він в одному із оголошувальних слів говорить: «Одні насолоджуються і хваляться повісткуваннями, тобто війнами – повісткуванням про війни, мореплавці розповідями про море, землероби – розповідями про землеробство; ті, що займаються іншими мистецтвами і науками – розповідям про тих, хто усердно відданий цим мистецтвам і наукам; і взагалі немає нікого, хто б не насолоджувався повідомленнями, щодо нього. Нам же приємне повісткування не про це, бо наше – не плотське, але повісткування про спасіння душі, про догоджання Богу...» [5, с. 213]. Цими словами окрім того, що спасіння – основна мета життя преподобного та братії ми бачимо те, що воно має характерну рису – воно не є плотським, тобто передбачає вічне блаженство. Адже тимчасове є минаючим, тому і святий Феодор закликав братію і разом з ними і нас: «бути мертвими для світу, але жити для Бога» [5, с. 29]. Тобто коли людина буде намагатися жити з Богом і робити для цього певні кроки, то вона отримає спасіння. Які саме мають бути ці кроки? На це запитання нам дає відповідь преподобний Феодор, кажучи, що потрібно «трудитися і бодрствувати, молитися і смирятися, плакати і просвічуватися, *«завжди мертвість Господа Ісуса Христа в тілі носити»* (2 Кор. 4: 10), кожного дня помирати (пор. 1 Кор. 15: 31) волею, завжди *«розлучатися від тіла і відходити до Господа»* (2 Кор. 5: 8) через віддалення від мудрувань плоті» [5, с. 29]. Бог дарував нам багато способів для звершення нашого спасіння:

1. Подяка: Святий Феодор каже, що «один із перших – подяка» [5, с. 75]. Апостол Павло говорить: *«Перш за все дякую Богові моєму через Ісуса Христа за всіх вас, що віра ваша звіщається по всьому світові»* (Рим. 1: 8). Святий Феодор, покликаючись на «Ліствицю», говорить, що «подяка повинна передувати перед молитвою» [5, с. 75].

2. Не піддавання спокусі: «В тілесній боротьбі, якщо борець не скине свого супротивника, то не увінчується; тут же, якщо той, що бореться не буде скинений супротивником, то він увін-

чається. І це зрозуміло із того, що було відкрито якомусь зі святих отців наших про власного ученика, який сім разів боровся проти помислу – непомітно піти без дозволу старця, і за терпіння семи разів отримав вінці. Отже, якщо в самих битвах – вінці, то прошу, браття, будемо переносити боротьбу довготерпеливо, не послаблюючись від протяжності поєдинку. Хіба свята Сарра не піддавалася впродовж сорока років сильному нападу демона блуду? І, однак, не знемогла. І один послушник, піддаючись тій самій боротьбі і запитуваний своїм ігуменом: «Хочеш, я помолюся Богу, щоб Він забрав від тебе боротьбу?» – не погодився, бо він бачив, що у битвах – нагороди за перемогу. Для знищення боротьби ніщо не має такої сили як молитва, сльози і сокрушення серця» [5, с. 169 – 170].

3. Покаяння: «Браття і отці. Тому, хто бажає спастися немає ніякої перешкоди; і для того, що дійшов навіть до останньої межі зла, немає ніякої підстави, і утримання щоб знову повернутися до Бога. А те, що це слово істинне, доказують багато свідчень. Одне із багатьох свідчень те, що стосується Давида, начальника розбійників, прочитане нам в п'ятницю. Слово показало, яким він був раніше – людиновбивцею і сповнений всякого зла – і як він, знову розкавшись і приступивши до Бога через чернечий образ життя, став бездоганим, що зцілює навіть одержимих дияволом» [5, с. 172]. Святий Феодор окрім прикладу Давида наводить також приклад Манасії, Марії Єгипетської. «Таким чином, нікому і ніяким чином не залишається ніякої підстави до того, щоб через покаяння знову не навернутися до спасіння» [5, с. 172 – 173].

Також святий Феодор зазначає, що спасіння не повинно обмежуватися, якимось проміжком часу: «*Час всякої речі*», як написано (Еккл. 3: 1). Час же до звершення спасіння нашого завжди і всюди. Бо апостол говорить: «*Завжди радійте*». *Безперестанно моліться, за все дякуйте*» (1 Сол. 5: 16 – 18). Справді, цими трьома добрими звершеннями визначається наше спасіння, бо постійна радість є насліддя праведності; безперестанна молитва не дає в нас місця для диявола, і постійна подяка – явний доказ любові до Бога. Керуючись цими настановами у всіх відношеннях, будемо благодогоджати Богу, ні в якому випадку не будучи малодушними і не розслаблюючись не радінням ні в служіннях, ні в псаломспівах, ні в наших рукоділлях, але зі всім усердям звершуючи все, «*як добрі домоправителі різноманітної благодаті Божої*» (1 Пет. 4: 10) [5, с. 166]. Святий отець наводить приклад із теперішнього, тимчасового життя з яким завзяттям відправ-

ляються воїни разом з царем на війну, на якій вони можуть померти і все це заради тимчасової слави. Святий наголошує, що ми йдемо в Царство Небесне і закликає бути усердними: «Ми ж, коли призиваємося в Царство Небесне, до життя вічного, до радості невимовної, невже рівнодушно і необачно, а не зі всяким завзяттям і ревністю представимося Богу, як добрі воїни Христові (2 Тим. 2: 3)» [5, с. 166 – 173]. І в іншому місці каже: «Для різних діл визначаються і різні часи: один час – для сіяння й інший – для жнив; один час – для миру й інший – для війни; один час – для діяльності й інший – для відпочинку. Для спасіння ж душі зручний всякий час і благоприємний кожний день, якщо захочемо» [5, с. 234].

Святий Феодор для тих, хто хоче спастися вказує на те, що спасіння не є легким ділом: «Спасіння – важке діло, воно є сходження, яке вимагає багатьох зусиль, старань, трудів, тверезіння, малоїдіння, бдіння, щоб, піднявшись, ми потім могли насолодитися рівною і безтурботною чеснотою» [2, с. 230]. А в іншому місці святий деталізує, що спасіння звершується примушенням себе до духовної боротьби: «Блаженний, браття мої той, хто слухає все це, розуміє і зберігає, хто щоденно примушує себе на духовну боротьбу: спасіння звершується тільки самопримусом і Царство Небесне захоплюють тільки *«потребуючі»* (Мф. 11: 12) [3, с. 436]. Не зважаючи на це Господь бажає всім спастися, святий Феодор про це говорить так: «Тому, діти мої найчесніші, один одному не дозволяйте йти дурним шляхом, але проявляйте добру ревність і належне братолюбство до того, хто серед вас байдужий і не слухає моїх смиренних слів. Це я кажу, щоб всі ми спаслися. Бо Господь наш Ісус Христос сказав, що воля Отця Його, що на небі, полягає в тому, щоб ніхто не загинув (Ін: 17: 12). Отже, всі спасайтесь і всі намагайтесь і прагніть стати перед Богом чистими, якими були і створені від початку, маючи подобу Божественного образу (див. Бут. 1: 26), – миролюбивими і смиренними» [2, с. 356 – 357].

Хоча й спасіння не є легким ділом, але у нас є приклад на який ми можемо рівнятися – Господь наш Ісус Христос. Він переносив хулу, образи від книжників і фарисеїв, вороже налаштованих проти Нього. Наприклад: «*Народ сказав у відповідь: чи не біс у Тобі?*» (Ін. 7: 20), також у іншому місці: «*Фарисеї ж, почувши це, сказали: Він виганяє бісів не інакше, як силою Вельзевула, князя бісівського*» (Мф. 12: 24) і багато інших образ. Також Його обплювали, розпинали, прибили, прокололи списом, але Він

молився: «*Отче, прости їм, бо не відають, що чинять*» (Лк. 23: 34). Так і нам, що бажаємо спастися, потрібно брати приклад з Господа і все терпіти й не нарікати, заради вічних благ.

Святий отець зазначає, що на шляху спасіння будуть перешкоди і найбільшою серед них є диявол: «І ця важкість спасіння залежить не від чогось іншого, як тільки від диявола, який перешкоджає спасінню і заважає нашій духовній подорожі. Бо він від початку світу і досі нападає на наш рід і заважає нам досягти неба і відкладених там для вас благ, оскільки він сам за свою гордість був повалений звідти і засуджений поневірятися тут» [3, с. 606].

Отже, виходячи зі вчення святого Феодора про спасіння можемо зробити висновки, що святий вказував кроки для його досягнення, а саме: трудитися і бодрствувати, молитися і смирятися, плакати і просвічуватися, носити мертвість Христа в тілі. Окрім кроків ми бачимо і способи спасіння. А також те, що святий Феодор називає спасіння таїнством: «Таке велике таїнство нашого спасіння і така ворожнеча диявола, коли він бачить нас, що сходимо на небо, звідки він впав» [5, с. 194]. Також говорячи нашою мовою спасіння є визволення від гріха, прокляття, а також смерті. Таким чином, спасіння кожної окремої людини не є подією, що відбувається тільки в Божественній свідомості, за якою Господь би присуджував людині ту чи іншу долю на підставі якихось зовнішніх обставин, тобто на підставі або заслуги Христа, або власних заслуг людини. Спасіння обумовлюється переходом людини від гріха і свого егоїзму до добра і любові, яке людина здійснює вже в цьому тимчасовому житті, а у всій повноті буде наслідувати в майбутньому віці, тому «маючи, таким чином, діти мої, благого і многомилостивого Бога, Який хоче нашого спасіння більше за нас самих, підемо Його правильним шляхом і знайдемо спокій душам нашим (Мф. 11: 29; Єр. 6: 16) [2, с. 291]. А найголовніше, що шлях спасіння за вченням преподобного Феодора Студита потрібно починати вже тут на землі: «Спасіння є діло велике і достойне великого подиву. Якщо ми не відчужимося зовсім від світу і не станемо жити на землі, як на небі, то, вибачте мене за дурість і неуцтво, нам не побачити горнього світла» [4, с. 723 – 724; 4, с. 735].

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту / пер. Патріарха Філарета (Денисенка). – К. : Видання Київської Патріархії УПЦ Київського Патріархату, 2004. – 1407 с.
2. Феодор Студит, прп. Преподобного отца нашего и исповедника Феодора, игумена Студийского монастыря, огласительные слова к его ученикам. Великое

- оглашение. Ч. 1 // Прп. Феодор Студит. Творения : [в 3 т.]. – Т. 1.: Нравственно-аскетическое творения. – М. : Сибирская Благовонница, 2010. – С. 221 – 428.
3. Феодор Студит, прп. Преподобного отца нашего и исповедника Феодора, игумена Студийского монастыря, огласительные слова к его ученикам. Великое оглашение. Ч. 2 // Прп. Феодор Студит. Творения : [в 3 т.]. – Т. 1.: Нравственно-аскетическое творения. – М. : Сибирская Благовонница, 2010. – С. 429 – 706.
4. Феодор Студит, прп. Преподобного отца нашего и исповедника Феодора, игумена Студийского монастыря, огласительные слова к его ученикам. Великое оглашение. Ч. 3 // Прп. Феодор Студит. Творения : [в 3 т.]. – Т. 1.: Нравственно-аскетическое творения. – М. : Сибирская Благовонница, 2010. – С. 707 – 793.
5. Феодор Студит, прп. Преподобного отца нашего и исповедника Феодора, игумена Студийского, оглашения к его ученикам Малое оглашение // Прп. Феодор Студит. Творения : [в 3 т.]. – Т. 2.: Нравственно-аскетическое творения, догматико-полемические творения, слова, литургико-канонические творения – М. : Сибирская Благовонница, 2010. – С. 27 – 242.

-
1. Bibliia. Knyhy Sviashchenoho Pysannia Staroho ta Novoho Zavitu / per. Patriarkha Filareta (Denysenka). – К. : Vydannia Kyivskoi Patriarkhii UPTs Kyivskoho Patriarkhatu, 2004. – 1407 s.
2. Feodor Studyt, prp. Prepodobnoho ottsa nashoho y yspovednyka Feodora, yhumena Studyiskoho monastyria, ohlasytelnye slova k eho uchenyкам. Velykoe ohlashenye. Ch. 1 // Prp. Feodor Studyt. Tvorenyia : [v 3 t.]. – T. 1.: Nравstvenno-asketycheskoe tvorenyia. – M. : Sybyrskaia Blahozvonnytsa, 2010. – S. 221 – 428.
3. Feodor Studyt, prp. Prepodobnoho ottsa nashoho y yspovednyka Feodora, yhumena Studyiskoho monastyria, ohlasytelnye slova k eho uchenyкам. Velykoe ohlashenye. Ch. 2 // Prp. Feodor Studyt. Tvorenyia : [v 3 t.]. – T. 1.: Nравstvenno-asketycheskoe tvorenyia. – M. : Sybyrskaia Blahozvonnytsa, 2010. – S. 429 – 706.
4. Feodor Studyt, prp. Prepodobnoho ottsa nashoho y yspovednyka Feodora, yhumena Studyiskoho monastyria, ohlasytelnye slova k eho uchenyкам. Velykoe ohlashenye. Ch. 3 // Prp. Feodor Studyt. Tvorenyia : [v 3 t.]. – T. 1.: Nравstvenno-asketycheskoe tvorenyia. – M. : Sybyrskaia Blahozvonnytsa, 2010. – S. 707 – 793.
5. Feodor Studyt, prp. Prepodobnoho ottsa nashoho y yspovednyka Feodora, ihumena Studyiskoho, ohlashenya k eho uchenyкам Maloe ohlashenye // Prp. Feodor Studyt. Tvorenyia : [v 3 t.]. – T. 2.: Nравstvenno-asketycheskoe tvorenyia, dohmatyko-polemycheskye tvorenyia, slova, lyturhyko-kanonycheskye tvorenyia – M. : Sybyrskaia Blahozvonnytsa, 2010. – S. 27 – 242.